

dubitatur); neque Superiorum infamati, cùm ipsi non incumbat ex justitia bono temporali subditi attendere. Quòd autem infamatus impediatur sic promovere spiritualem profectum aliorum, videtur esse per accidens. Ita *Sotus. Rebell. et Dicast. ap. Salm. ibid.* et consentit *Lugo D. 14. ex num. 230.* Bene autem advertit *Lug. n. 133.* quòd si infamatus et infamans sint subditi, et infamatus imploret Prælati auctoritatem, ut fama ei restituatur; tunc ille ex justitia ad id tenetur, modò possit sine timore gravioris mali.

981. — Dubium majus est, an persona particularis peccet graviter, si detractionem, cùm commodè possit, non avertit? Affirmant *Bus. h̄c cum Lugo, Less. Bon. Dic. etc. ap. Salm. ib. n. 72.* Sed quia Auctores relatae sententiae plures addunt limitationes, quas offerunt *Bus. Lug. etc. n. 978. ut supra;* censem absolute *Salm.* dicendum esse cum communi Thomistarum, privatam personam nomisi venialiter peccare, si ex verecundia, timore, vel negligentia detractione non resistat, etiam cùm commodè possit: modò præter infamiam aliud damnum ex detractione non accedat. Ita *Ronc. de 7. Præc. c. 2. Reg. in prax. 7. Less. l. 2. c. 11. num. 22. Spor. num. 109. Mazz. tom. 2. p. 448. Elbel Conf. 12. n. 373. Salm. n. 74. cum Sot. Bann. Tap. Reb. Tann. Dian. etc. ex S. Thoma qui 2. 2. quæst. 73. a. 4. sic docet.* « Si verò non placet ei peccatum, sed ex timore, vel etiam negligētia, vel verecundia quadam omittat repellere detrahentem, peccat quidem, sed multò minus, quam detrahens, et plerumque que venialiter. » Addit autem S. Doctor plerumque (ut notant *Salm.*), quia dicit postea in tribus casibus peccare graviter, nempe 1. si esset Superior; 2. si aliud damnum proximo immineret; 3. si ipse ob timorem ultimum finem in creatura constitueret. Præterea, præcisus his casibus, memoranda est alia doctrina *S. Th. 2. 2. q. 33. a. 2. ad 3.* relata per extensum *l. 2. n. 36,* ubi docet excusari à mortali, qui ob timorem omittit facere correctionem, modò ei non constet quòd correctio sit profutura. At quia in hac materia detractionis difficultè constare potest correctionem proficere, et aliunde facillimè offendunt detrahentes coram aliis correpti, imò periculum est quòd potius augent vel confirmant detractionem: ex omnibus his motivis simul congestis rationabiliter sustineri potest præfata communissima sententia excusans universè audientes à mortali, si correctionem omittant. Excusantur autem apud omnes etiam à veniali, qui, advertendo detractionem, discedunt, vel sermonem divertunt, vel faciem avertunt, aut tristem ostendunt ex *Prop. 25. p. 23. Dissipat facies tristis lingua detrahentem.* Ratio, quia istæ actiones sunt veræ correctiones. Vide *Salm. n. 72. Elbel. n. 373. Mazzot. loc. cit. et alios* communiter.

982. — Quæres 1. an liceat alium infamare ad tormenta gravia vitanda?

» Resp. 1. Licet, si crimen sit verum; quia nullam alteri facit injuriam, cùm habeat jus illud in necessitate revelandi.

« Resp. 2. Si crimen sit falsum, non licet; quia esset mendacium perniciosum. *Sylo.* tamen, et *Nao.* putant veniale tantùm esse, si sola infamia sequatur, et post torturam revo- cetur, eò quòd non sit infamia efficax. (Vide infra l. 4. n. 277.) *

983. — Quæres 2. an liceat seipsum infamare?

« Respondetur: Id non esse saltem mortale regulariter. Ita *Less. Fill. et Laym. l. 3. t. 3. p. 2. c. 3. n. 14.* quia non est contra justitiam, cùm sit famee suæ dominus; nec contra caritatem, quia hæc non obligat ad bona externa conservanda, nisi in quantum id exigat salus propria, vel proximi.

« *Dixi, regulariter:* quia per accidens potest esse mortale, ut v. g. si tua fama sit necessaria muneri, vel si tibi damnum vitæ, vel aliis infamie ex eadem sequeretur.

« Non est mortale, ad vitanda gravia tormenta, falsum crimen sibi imponere, ex quo etiam mors sequatur: quia non tenetur homo cum tantis cruciatis vitam suam tueri, nec talis dicitur se interficere, sed tantùm ex justa causa vitam morti exponere. *Less. Ang. Sylo. Fill. Tann.* (Vide inf. lib. 4. n. 275.) *

984. — Notandum autem est h̄c, quomodo restituendus sit honor injustè ablatus. Certum est, quòd, si honor publicè sit ablatus per contumeliam, publicè etiam restitui debet coram illis, qui dehonorationi præsentes fuerunt, vel saltem per modum, quo satisfactio de facili ad ipsorum notitiam pervenire possit. Sufficit autem, ut satisfactio fiat per aliam personam, quæ nomine dehonorantis veniam petat, etc. Ita *Salm. de Rest. c. 4. n. 110. cum Trull. et Pal. et Nao.*

985. — Sed quæritur I. An, si contumelia fuit occulta, debeatur satisfactio? Negant *Mol. D. 46. ex n. 5. et Laym. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 7. n. 6.* Sed isti Auctores diversa ratione ducuntur; ratio *Laym.* est, quia in eo casu adest injurya sine damno, quo secluso, nullam ait esse obligationem restitutionis. Ratio autem *Moline* est, quia, licet damnum adfuerit, illud tamen transiit, et amplius non perseverat, cùm deinde offensor jam solutam debitamque honoris testificationem nunc offenso exhibeat, ut supponitur. Sed affirmandum reor omnino cum communi et vera sententia, quam tenent *Less. l. 2. c. 11. n. 144. Salm. de Rest. c. 4. n. 112. cum Reb. Trull. Vill. Prado, et Serra, Spor. de 8. Pr. c. 4. n. 135. Ronc. de 7. Pr. q. 4. c. 1. q. 2. R. 3. cum S. Anton. Lugo. D. 15 n. 54.* qui dicit omnino tenendam, referens ex *Rebel.* contrarium reprobatam fuisse Romæ à Censoribus Societatis JESU. Ratio, quia contra rationes primæ sententiæ probatur in tali casu, quòd bene adest damnum, et damnum perseverat. Quòd adsit damnum non videtur posse negari; nam, ut pro certo habet *S. Th. 2. 2. q. 72. a. 1. ad 1.* in omni contumelia, adhuc occulta, præter injuryam adest damnum honoris injustè læsi, cùm quisque habeat jus ut debitus honor ei servetur. Quòd autem damnum hoc perseveret, pariter non est dubitandum, cùm honor offensi remanet læsus; usquedum per debitam satisfactionem

reparetur. Non reparatur verò per signa communia postea exhibita, ut supponit Mol. postquam injuria est illata; quia, ut bene arguit Iugo, qui alteri injuriam irrogavit, in aestimatione hominum non videtur eum honorare sicut debet, immo potius videtur contemnere, si honore solito ipsum reveretur, quin veniam ei petat contumeliae irrogatae. Cæterum ipsi Molin. et Laym. non negant quod offenditor teneatur petere veniam ab offendito, saltē ad reconcilandum animum illius exasperatum, juxta præceptum Salvatoris Matth. 5. « Si offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet alii quid adversum te, vade prius reconciliari fratri tuo. »

986. — Quær. II. Quomodo facienda sit honoris restitutio? Resp. illam satisfactionem requiri, quæ censetur sufficiens ad manifestandum aestimationem, juxta conditionem personæ offendit. Si enim dehonorans fuerit Superior, sufficiet si honorabiliter dehonoratum salutet, domi invitet, benevolentiam ostendat, etc. Secus, si fuerit æqualis vel inferior; tunc major satisfactio requiritur, nempe ut præveniat in salutando, cedat locum, veniam petat; qui modus quidem aptior est ad contumeliam compensandam: ceterum talis petitio venie non est necessaria, nisi quando aliter satisficeri nequeat. Ita Less. l. 2. c. 11. n. 244. Salm. d. c. 4. n. 113 et 114. cum Caj. Trull. Bon. Dian. etc. Ideo addunt nunquam teneri Prælatum veniam petere à subdito, herum à famulo, virum ab uxore, nobilem à plebeio.

987. — Quær. III. An venie petitio sit semper sufficiens satisfactionis? Affirmant Less. ib. n. 145. cum Bon. Trull. etc. ap. Salm. d. c. n. 115. Sed negant Salm. n. 116. cum Soto, Serra, Lug. Led. et Ron. l. c. cum S. Ant. Laym. et Ant. à Sp. S. Quando enim injuria est gravissima, putat, si subditus inhonoret Superiorem, vel plebeius nobilem alapa percutiat, ultra petitionem venie, tenetur petere illam flexis genibus, vel aliam similem humilationem ostendere: quæ quidem sententia probatior est.

988. — Cæterum, quoad proxim diligerenter advertendum puto, quod multoties expedire contingit, ut Confessarius omittat monere pœnitentem in bona fide existentem, qui alium inhonoravit, de satisfactione præstanda, in pluribus casibus: Et I. Si prævideat monitionem non profutaram, immo potius obscuratam, juxta regulam infra dicendam de Sacram. Penit. l. 6. num. 610. dum experientia constat, quod pœnitentes facile tales satisfactiones promittunt, sed difficulter in facto esse adimplent ob rubore quem postea in hoc sentiunt, vel apprehendunt. II. Si probabiliter putet, dehonoratum magis recusare, quam cupere illam publicam satisfactionem, ne memoria injuriae acceptæ apud alios redeat, aut ne ipse rubore magis afficiatur, ut Lug. D. 15. n. 58. cum Mol. Tunc vero bene advertit Lug. ib. aliam esse querendam viam honorandi peculiariter offenditum extraordinariis actionibus, in quibus potius contingatur petitio venie. III. Idem dicendum si probabile periculum sit, quod in actu satisfactionis odia inter offenditum et offenditum renoverintur. IV. Si ex

signis manifestè appareat remissio facta ab offendito, nempe si iste sponte ad offenditum accedit, atque valde familiariter, et jocosè cum eo tractet, et similia. Notant autem huc Salm. ib. n. 126. cum Bon. Dic. Trull. etc. non sufficere, ad præsumendam remissionem, simplicem familiarem conservationem offenditi: multi enim odium deponunt, et dissimulant injuriam acceptam ad evitandam notam, vel aliud damnum; sed satisfactionem verè non condonant.

989. — Quær. IV. Utrum, si tu offendit, vindictam sumpseris, libereretur offenditor ab onere satisfactionis pro contumelia illata? Videtur quod non, quia non videris recuperare honorem tuum laesum per læsionem honoris offenditum tui. Sed affirmandum cum Lugo D. 15. n. 58. et communis sententia. Ratio, tum quia per vindictam jam censeris tibi satisficeri, tum quia offenditor tuus, tolerando posteriore injuriam, videtur suam culpam recognoscere, et satisfacere pro offensa prius tibi illata. Recte vero censet Lugo. n. 60. quod si injuria à te irrogata tuam primam offenditam notabiliter excedat, teneris tu saltem secundum excessum satisfacere.

990. — Quær. V. Utrum, si offenditor à judice publicè puniatur, adhuc teneatur in conscientia pro injuria illata satisfactionem exhibere? Probabilissime negat Lugo d. D. 15. n. 61. cum communis. Ratio, quia ipsa poena inficta pro honore tibi ablato videtur satis honorem tuum resarcire. Ita etiam, si offenditor à Judice coactus debitam satisfactionem tibi præstiterit: tunc enim licet coacte, jam verè testificationem exhibuit aestimationis tuæ dignitatis. Dixi debitam, nam si satisfactio imposita à Judice non fuit sufficiens ad reparandum tuum honorem ablatum, adhuc remanet ei obligatio illum ad æqualitatem resarcendi.

DUBIUM III.

An, et quomodo fama restituenda.

991. Quomodo debeat fama restituvi? Et an apud auditores etiam mediatis? — 992. Quid, si verum crimen propalaveris? — 993. Quid, si bona fide alterum infamaveris? — 994. An tunc tenearis ad damnum, si advertens, famam non restitus? An autem diffamans iniuste de crimine vero, teneatur restituere integrum damnum?

— 995. Quid notandum circa infamantem libello famoso?

— 996. An tenearis ad damnum ortum ex infamatione? — 997. Quæ excusat à restitutione famæ?

— 998. Quid, si prudenter judices rem oblivione deletam?

— 999. An et quando restitutio famæ possit compensari, si alter renuat restituere?

— 1000. An tenearis infamiam pecunis compensare?

— 1002. An excusat à restitutione periculum vite vel propriæ infamie?

— 1003. Quid, si infamatus remittat restitutionem? Et an hæc liceat remitti?

991. — « Resp. Nisi sit causa excusans, patet ex natura justitiae, et ex dictis de Restitut. famam injustè ablatam restitui

debere. Et quidem, si verum crimen quis narravit, debet opinionem conceptam, quantum potest, apud auditentes abolere, dicendo v. gr. se male dixisse, injuriā intulisse, deceptum esse, etc. Vel, si hac ratione parum proficiatur, eum laudando in aliis rebus, crimen extenuando, honores ejus in re alia procurando etc.; sic enim sensim tantumdem fama ejus illustratur ex una parte, quantum ex altera obscurata fuit. Quod si autem crimen falsum impegisti, teneris id aperte retractare (adhibito etiam, si opus est, juramento.) * (*Sufficit autem juramentum, quin aribitantur etiam testes, ut tenent Navarr. Trull. Dicat. Salm. de Rest. c. 4. n. 129. contra Lug. Bonac. etc. qui etiam testes requirunt.*) * apud eos, quibus dixisti, et (per se loquendo) ad quos infamia pervenit, sive apud auditores mediatos: ut contra *Less. et Tann. 2. 2. d. 4. q. 6. d. 6. n. 146.* docet *Card. Lugo*, quia totum damnum famae, cuius causa es, teneris reparare.

« Licet aliquando sufficiat dicere, te penitus deceptum, rem aliter se habere, male te informatum fuisse. Vide *Laym. l. 3. t. 3. p. 2. c. 7. Less. c. 11. d. 30.*

« Dixi, per se, plerunque enim per accidens ab hac obligatione talis excusat respectu auditorum mediatorum: tum ob moralē impotentiam, tum quia eo ipso, quod apud immediatos retractavit, implicitē illis commisit ut hanc retractationem ipsi indicent aliis, si quibus forte revelaverint. Idque confirmat praxis Confessariorum, qui tantum obligant, ut retractent apud eos, quibus ipsi revelarunt. Vide *Card. Lugo loc. cit.* »

Quæritur, an infamator teneatur famam restituere, non solum coram auditoribus immediatis, sed etiam mediatis? Prima sententia quam tenet *Lugo. D. 15. n. 15. cum Navar. Less. et Turr. Spor. de 8. Præc. c. 4. n. 100 Croix lib. 4. p. 2. n. 1242. Salmant. c. 4. n. 122. Ronc. de 7. Præc. cap. 3. qu. 1. Concinna t. 4. pag. 670. n. 5. Contin. Tournely pag. 378.* distinguunt: Si famam abstulisti apud auditores, quos putabas non revelaturos, non teneris restitutionem facere apud auditores mediatos, quia, cum non prævideris damnum, non teneris illud reparare; tale enim damnum, si evenit, per accidens evenit, secus, si prævideris alios facile evulgatus. Secunda vero sententia, quam (practice loquendo) probabilem putant cum *Bus. Lugo num. 16. Fabr. Holzm. de Rest. cap. 3. n. 301. Croix loc. cit. Spor. n. 102. Salm. d. n. 122.* tenet sufficere ut plurimum restitutionem facere apud immediatos, tum quia restitutio apud omnes mediatos sæpe est moraliter impossibilis; tum quia per illam retractationem coram mediatis jam imponitur iis obligatio se retractandi apud alios. Sed, his non obstantibus, prima sententia est mihi verior; quamvis enim ad nihil tenearis, si auditores tui jam se retractent apud alios; quando tamen illi hoc facere negligunt, teneris damnum reparare, quantum est moraliter possibile: prout, si incendiisti segetem tui inimici, prævidens ignem facile extendendum ad segetes finitimas, teneris utique totum damnum resarcire;

cum quisque teneatur restituere omne damnum, quod alteri provenit ex sua injuria, semper ac illud fuerit præsumum.

992. — Notandum autem hic, quod, cum fama sit restituenda ab eo, qui verum crimen propalavit, tres modi à DD. assignantur: I. Modus, ut docet *S. Th. 2. 2. quæst. 64. art. 2. ad 2.* est, si diffamator dicat: *Se male dixisse, vel quod injuste eum diffamaverit.* Sed hic modus, ut dicunt *Caj. Ledesm. Less. ap. Salm. de Restit. c. 4. n. 130.* vix hodie sufficiens est apud rusticos et simplices. II. Modus, qui communiter aptissimum existimat, est, quod si restitutio famæ alio modo facta potius noceat quam prosit, tunc melior est indirecte occasione oblata, serio et plures honorabiliter loqui de læso, vel illum honorifice tractare. Ita *Salm. cum Cajet. d. n. 130.* III. Modus esset asserere: *Se falsum dixisse, errasse, se deceptum, vel mentitum fuisse.* Et licet hunc modum adhiberi posse negant *Sotus, Cajetan. Bann. Sylo. etc. ap. Salm. n. 131.* putantes hæc esse vera mendacia, probabiliter tamen *Lugo d. 15. n. 30. Sanch. Dec. lib. c. 6. 3. n. 14. Wigandt. d. 333. n. 104. Less. cap. 11. n. 110. Roncag. cap. 3. qu. 2. R. 2. Maz. t. 1. pag. 451. communī, ut asserit, et *Salm. ib. n. 133. cum Villal. Trull. Led. Serr. Tap. Prad. Sayr. P. Nao.* censent prædicta verba non esse mendacia, sed veras amphibologias, nam, ut *S. Th. 1. p. q. 17. art. 1.* ait: *Ipsa peccata falsitates et mendacia dicuntur in Scripturis; secundum Ps. 4. Ut quid diligitis vanitatem, et queritis mendacium?* Et idem habetur in *Jerem. 8. v. 10. A Propheta usque ad Sacerdotes cuncti faciunt mendacium,* id est peccatum. Pariter igitur qui peccavit, bene potest dicere, *se mentitum fuisse, sive errorem fecisse.* Hinc in nostro casu bene possumus, imo si opus sit, tenemur talibus verbis ambiguis uti; dum *S. Thom. in 4. D. 15. qu. 1. art. 4. q. 2. ad 1.* docet famam proximi omni modo possibili reparandam esse. Ita *Salm. d. n. 133.**

« 1. Confessarii est, uti et Concionatorum, bene instruere suos, et monere de restitutione, ac fuga vitii tam communis.

993. — « 2. Is, qui bona fide, vel probabili errore ductus, sine formalī mendacio falsum de alio dixit, tenetur (intellecta postea materiali iustitia) ad restitutionem, licet non tam stricte, quam qui infamavit per injuriam formalem: hic enim tenetur restituere cum detimento famæ suæ, etiam æquali; alter non item, sed tantum quatenus sine suo notabili incommodo potest. *Mol. Less. C. Lug. d. 15. n. 4.* Similiter qui crimen narravit de uno, quod auditores ex errore intellexerunt de alio, licet non ex iustitia (siquidem non ejus actio, sed error audientium causa fuit damni iusti), tamen ex caritate tenetur ad restitutionem, cum possit grave damnum proximi sine suo detimento præcavere. *Bon. d. 44.* »

994. — Notandum tamen, quod talis materialis detractor, si commodè possit, tenetur statim ac advertit, famam restituere ex iustitia; pari modo quo incendens alterius domum sine culpa, tenetur ex iustitia ignem extinguere; alias damnum, quod inde se-

quitur, ipsi imputatur. Ita communiter *Less. l. 2. c. II. D. 22.*
Lugo D. 15. n. 4. Laym. Trull. Bon. Dic. etc. cum Salm. de Rest.
c. 4. n. 120 et 121.

An autem, qui injustè alium diffamavit, crimen ejus verum manifestando, teneatur integrè damnum, quod inde secutum est, restituere. Negat *Sotus*, dicens teneri tantùm ad partem, cùm damnum proveniat non solum ex manifestatione, sed ex ipso crimine commisso; et hoc probabile putant *Bonac.* et *Trullench.* apud *Salmantic.* n. 125. Sed omnino oppositum tenendum cum *Croix l. 3. p. 2. n. 1240. et Salm. n. 126. cum Laym. Lugo, Mol. Dicastil. etc.*, quia hic et nunc sua injusta revelatio est causa vera et unica damni, dum sine ipsa damnum omnino abfuisset.

995. — « 3. Qui detraxit alteri libello famoso, tenetur, ut effigie sit restitutio, eam facere contrariis scriptis, vel publica revocatione. *Sa. Bonac. d. 2. de test. qu. 4. p. 9.* »

Notandum I. quòd *libellus infamatorius* tunc conficitur, quando profertur scriptura, etsi brevissima, continens infamiam occultam alicuius, ut publica fiat. Unde non esset talis, si confessus esset ad ingenium ostentandum, non autem malum publicandum; vel si infamia jam esset facta publica; vel si quis ob bonum publicum proferret defectum grassantem in communem perniciem; vel si quis jocosa, non gravia conscriberet. Ita *Salm. de Rest. c. 4. n. 39. cum Dic. Bon. et aliis.* Notandum II. cum *Mol. et Dic. ib. n. 49.* auctorem libelli censeri, et pœnis subjici etiam illum, qui aliquod signum infamatorum appendit ad januam domus alicuius, quo publicè cum infamet. Dicuntur autem libelli famosi etiam *Schedulæ ad Judices delatae* contra aliquem sine nomine accusantis, ob quas prohibetur *Judicibus* ad inquisitionem procedere in e. *Inquisitionis. §. Tertia de Accusat.* Notandum III. Quoad pœnam contra tales libellos conficientes, adesse excommunicationem ferendam ex c. *Qui alterius, 5. q. 11.* latam autem ipso facto, si libellus sit contra Papam aut Cardinalem: esset in modo reservata, si libellus sit contra Statum Ordinum Minorum, aut Prædicatorum, aut aliorum communicantium, ut *Bon. Mol. Dic. etc. ap. Salm. ib. n. 45.* Non vero, si contra Religiosum particularem.

996. — « 4. Si ex læsione famæ ortum etiam est alteri damnum fortunarum, ut si privatus est officio, excidit spe divitis matrimonii, amisit dotem, etc. tunc et fama debet restituiri, et damnum illud compensari, ad arbitrium prudentum. * (*Juxta spei estimationem, ut Less. Lug. cum Salm. cap. 4. n. 24.*) Notandum vero, quòd ad obligationem restituendi damna omnino requiritur prævisio ipsorum, saltem in communi. *Salm. n. 118 et 124. Vide dicta n. 613.*) * Et quidem obligatio restitutio famæ, cùm sit pure personalis, non transit ad hæredes: obligatio autem compensationis dicti damni, cùm habeat respectum ad bona infamatoris, transit ad hæredes. *Laym. loc. cit. c. 6. n. 7. cum Lugo, Less. Bon. etc.* »

997. — Quæres i. quæ excusent à restitutione famæ?

Respondetur: Patere ex dictis *de Restitut.* ex. n. 696. Et
 » 1. Excusatus es à famæ restituzione, si planè sis impotens.
 » * (Qui autem nequit restituere totum, tenetur quoad partem
 » quam potest; *Salm. c. 4. n. 134.*) *

« 2 Si crimen occultum quod dixisti, vel simile, alia ratione fiat publicum. * (*Cum Lugo, Less. Bon. et Salm. n. 139. Vel si auditores non credant; Salm. n. 134.*) *

« 3. Si fama aliis modis jam recuperata sit, ut infamati purgatione, vitæ probitate, testimonio prudentum; *Less. l. 2. c. 11. d. 24.* * (*Ita etiam Salm. num. 137. cum Less. Dic. Trull. Nao. et communi.*) * Etsi tune pro damno, quod secutum est, debeat satisfieri; *C. Lugo d. 15. sect. 3.*

998. — « 4. Si prudenter judicetur jam dudum rem oblivione deletam. Quo casu maxima prudentia opus est: nam aliquando periculosius est retractare renovando memoriam. *Vid. C. Lug. d. 15. s. 3. n. 35.* »

Quid agendum, si dubium sit an infamatio fuerit oblivioni data? Distinguunt DD. Si crimen, de quo alter est infamatus, fuerit verum, ait *Less. lib. 2. cap. II. n. 100.* non esse facile revocandum ad memoriam, nisi evidens sit periculum quod infamia illa ex alia via ad memoriam redeat. Si vero crimen fuerit falsum, semper revocanda est infamatio, nisi constet de oblivione; ita *Lessius loc. cit. et Cojet. ac Dic. apud Croix lib. 3. p. 2. n. 1255.* Hoc tamen advertunt procedere, si nullum periculum sit ut per retractionem criminis memoria renovetur; nam *Lugo D. 15. n. 35. et Holzm. de Rest. c. 3. n. 604.* dicunt, aliquando multò magis periculōsum fore, quoad servandam famam proximi, detractionem retractare, memoriam revocando quæ forte jam evanuerat, quām tacere. Hinc aiunt *Cont. Tournely t. 1. p. 380. Mazz. t. 2. p. 456. Holz. l. c. et Salm. c. 4. n. 138. cum Less. Nao. Mol. Val. Bon. Trull. et Dic.* sufficere ad omittendam retractionem, quod oblivious probabiliter credatur. Deinde censent *Less. et Salm. cum Lugo et Bon.* crimen præsumendum oblitem, si per multum tempus nulla de illo mentio facta fuerit. Et in hoc insuper advertendum i. quod ad restitucionem famæ, requiritur moralis certitudo quod detractor fidem obtinuerit apud auditores; alias, ex regula generali, nullum damnum dubium est de necessitate restituendum, prout diximus *hoc l. 3. n. 562. v. Secunda.* Nec raro de facto accedit, quod his detractionibus fides non præstatur; maximè si detractor loquatur ex ira, vel alia passione, et detracatio testimoniis aliorum, aut aliter non firmetur. Advertendum 2. cum *Lugo d. n. 35.* quod retracatio per se affert infamiam retractandi, unde quando dubitatur de oblivione infamacionis, non videtur quis teneri damnum certum pati, ad reparandum incertum damnum proximi. Et licet injuria irrogata sit certa, et ideo possideat, attamen quia restitutio non debetur ob solam injuriam, sed ob damnum vere illatum, ut diximus cum *S. Thom. d. n. 562.* non videatur esse obligatio resarcendi damnum dubium cum damno

certo restituentis, nisi quando solum periculum infamiae alterius in aliquo casu magis estimaretur, quam infamia certa, sive damnum detractoris.

999. — « 5. Si is, cui detraxisti, tibi similiter detraxerit, nec velit restituere; quia tunc potes jure compensationis, seu retentionis uti, dummodo infamia illata non redundet in alios. Ita » probabiliter Tol. Less. Sylo. Mald. Dian. t. 2. tr. 5. R. 30. » Molin. contra Caj. Tan. Card. Lugo, et Nav. »

Quæritur igitur I. An liceat compensare famam cum fama? Certum est 1. quod, si alter tibi velit famam restituere, teneris tu pariter restituere famam ei ablatam. Certum est 2. quod, si alter famam tibi jam abstulerit, non potes deinde in compensationem famam illi auferre; quia tunc non esset hæc compensatio, sed vindicta, cum fama tua non reparetur per infamiam illius. Ita communiter DD. cum Salm. tr. 13. c. 4. n. 143. Sed quæstio vertitur, an si alter nolit famam tibi restituere, possis tu compensationem facere, differendo restitutionem sue famæ? Prima sententia negat, quam tenent Nav. c. 8. n. 47. Lugo D. 15. n. 45. Spor. de 8. Pr. c. 4. n. 118. cum P. Nav. Caj. Val. et Tann. Ratio, quia compensatio tantum conceditur ad reparandum damnum illatum: in nostro autem casu, tu non restituendo alteri famam, non jam recuperas famam tuam ab illo ablatam, et ideo non datur compensatio, cum ipsa non reparet damnum illatum. Secunda vero sententia communior (imò communissima, ut fatetur idem Spor.), et probabilius, quam probabilem vocat Lugo, et tenent cum Busemb. ut supra, Lessius lib. 2. cap. 11. num. 133. Laym. tract. 3. p. 2. cap. 7. num. 4. Continuator Tourney t. 1. p. 381. Mol. D. 49. Syloius 2. 2. q. 62. art. 2. Ronc. de 7. Pr. c. 3. q. 3. R. 5. Holz. de Rest. c. 3. n. 604. Wigandt tr. 8. Ex 5. n. 103. R. 4. in fin. Sotus l. 4. de Just. art. 3. ad 4. et Salm. l. c. n. 143. cum Sa, Reb. Dic. Trull. Vill. etc. concedit compensationem. Ratio, quia hoc casu non fit compensatio in reparatione proprii damni, cum utriusque partis damnum permaneat; sed fit in retentione debiti, eò quod potes tu retinere famam alterius, donec ille famam tibi restituat: Ait enim Laym. regulam esse generalem, « quod non cogoris jus suum alteri reddere, si ille recuset tibi reddere tuum. » Licet ergo hæc quomodo cum dicta compensatio non auferat damnum tibi ablatum, aufert tamen, sive suspendit obligationem resarcendi famam alterius, usquedum ille tibi famam restituat.

Nec obstat dicere cum Lugo, quod si posses retinere famam alterius cum illius danno, posses etiam famam illi tollere, quod nemo certe admittit. Nam respondemus, aliud esse damnum inferre, aliud illud permittere; aliud enim est positivè auferre famam proximi, aliud omittere famam ei restituere, et negativè se habere; quia pro his duobus diversis actibus, diversa occurrit ratio. Tollere famam alterius, qui te infamavit, utique tibi non licet, quia infamia illius non reparat damnum infamiae tuæ; omittere autem famam alteri restituere, licitum est, si justam

causam habes omittendi; justa causa est hæc, ut diximus, quia non teneris reddere jus alteri debitum, donec ille jus debitum tibi reddat. Præterea ablato famæ de se positive et principaliter tendit ad damnum proximi, et ideo est intrinsecè mala; et quamvis id faceres, ut alter sic moveatur ad restituendam famam tuam, hoc tamen non potest reddere licitam tuam detractionem, cum tale medium non sit per se aptum ad famam tuam reparandam. Non sic in omissione restitutionis, quia hæc omissio non tendit de se ad malum proximo inferendum, sed tantum ad servandum te indemnem, ne obligeris famam restituere alteri, qui famam tuam renuit restituere.

1000. — Quæritur II. An, quando restitutio famæ sit impossibilis, teneatur diffamator infamiam pecunis compensare? Prima sententia probabilis affirmat, quia, cum fama sit pretio estimabilis, debet compensari pecunia, si aliter resarciri nequit. Ita Syloius, Led. Sot. Arag. Tap. Covarr. etc. ap. Salm. de Rest. c. 4. num. 141. Et videtur clare hanc tenere S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 2. ad 2. ubi dicit: « Vel si non possit famam restituere, » debet ei aliter compensare, sicut et in aliis dictum est, » scilicet pecunia, ut in solutione ad 1. jam dixerat. Secunda tamen probabilius sententia negat, quia justitia tantum obligat ad reddendum ablatum, vel æquivaleens, sed pecunia non est id quod per detractionem ablatum est, nec æquivaleens famæ ablatæ, cum fama sit ordinis superioris ad pecunias, et ideo quibuscumque pecuniis nunquam satisficeri potest. Monent autem communiter DD. quod si infamatus sit dives et infamatus pauper, tunc si nequit famam illi restituere, congruum est ut ille ex æquitate compenset infamiam cum aliqua pecunia, si alter libenter illam acceptat. Vide dicta n. 627.

1001. — Quær. III. An infamatus, si alter famam sibi restituere nolit, vel nequeat, possit pecuniis illius compensari? Alii negant, alii affirmant; ut Less. l. 2. c. 11. n. 136. Mol. Bon. Trull. Arag. Dian. Sed difficultas hæc urget, quomodo possit fieri compensatio cum sola probabilitate debiti? Sed jam diximus tract. de Consc. quod à generali regula hunc casum specialiter DD. excipiunt apud Salm. de Rest. cap. 1. n. 321. cum Less. Med. Arag. Led. etc. Et Salm. probabile hoc esse aiunt c. 4. n. 149, dicentes quod cum DD. doceant non posse fieri compensationem debiti probabiliter dubii, intelligunt loqui, quando ipsum debitum est dubium; non vero quando debitum est certum, et dubium tantum versatur circa modum satisfactionis; tunc enim licet potes uti probabilis opinione, tibi satisfaciendo compensatione, vel aliter. Ita Salm. l. cit. Sed vide dicta lib. 1. n. 35. v. Hinc, ubi contraria sententiæ adhæsimus.

1002. — « 6. Si non possis absque periculo vitæ. (Nisi alter » ob tuam infamationem sit in eodem periculo vitæ, Salm. d. » num. 138. Tenet tamen Croix n. 1251. cum Ills. metum gra- » viissimi damni temporalis in bonis, etiam excusare à restitutione » famæ; Hoc tantum potest admitti, si damnum bonorum sit res-

» pectioē majus, quam famæ.) * Vel si fama restituenda sit
» minoris valoris quam fama detractoris. Sic v. gr. Prælatus non
» tenetur restituere vili homini, si aliter non potest quam
» cum amissione famæ suæ multò majoris momenti; sed sufficit
» tunc si infamatum laudet, aut pecunia compenset. Vide Card.
» Lugo loc. cit. * (Ita etiam Less. l. 2. c. 11. n. 138. et Salmant.
» de Rest. c. 4. n. 136. cum Bann. Dic. Trull. etc. contra aliquos;
» quia aliter non servaretur aequalitas.) *

1003. — « 7. Si infamatus sponte remiserit (modò tamen
» ejus infamia non redundarit in alios, ut familiam, statum), sive
» expressa, sive tacita sit condonatio: tametsi nihilominus ex
» caritate damnum resarcire aliquando tenearis, si possis absque
» gravi incommodo. Card. Lugo d. 15. s. 3. n. 28. Imò aliquando
» etiam sufficit condonatio præsumpta, sive interpretativa voluntas
» ejus qui potest condonare, si nimur ille sit ita affectus, ut si
» rogaretur, facile condonaret: tunc enim non est invitus, sal-
» tem quoad substantiam, etsi fama non restituatur. Vide C.
» Lugo loc. cit.

« Quæritur, an restitutio famæ licite condonetur?

« Resp. Licite fit in iis casibus, in quibus seipsum licet infamare; in quibus autem, et quam graviter peccat se infamando,
» in iisdem, et tam graviter peccat condonando; Nav. Trull. l. 7.
» c. 10. d. 38. * (Per se loquendo non est mortale infamare
» seipsum exceptis casibus ap. Bus. ut inf.); ita Holzm. t. 2.
» p. 303. n. 644. cum Laym. et commun., quia quisque est
» dominus sue famæ. Est tamen veniale, si fit sine causa.) *

« 1. Condonans famæ restitutionem peccat mortaliter 1. si
» infamia redundet in alios; 2. si inde sequatur scandalum 3. si
» sit vir valde utilis Reip. et ex infamia fructus impediatur;
» 4. si fama sit necessaria ad munieris gubernationem, Sot. Less.
» Trull. l. c. qui tamen notant condonationem semper esse vali-
» dam, quando fama non redundat in alios, secus quando redun-
» dat. Unde parentes non possunt condonare, quando redundat
» in filios, neque filii, quando in parentes. Vide Auct. cit.

« 2. Ex eo verò præcise, quod infamatus, vel contumelia affec-
» tus, conversans cum infamatore, videatur remittere injuriam,
» non censetur condonare restitutionem famæ, vel honoris, sicut
» nec alia debita per familiaritatem. Nav. c. 18. Trull. d. 19. »

CAPUT II.

Quid de præcepto Nono, et Decimo.

« Resp. Prohibent omnes internas concupiscentias, et delec-
» tationes voluntarias illorum operum, quæ præceptis secun-
» dæ tabulæ, præsertim sexto, et septimo vetantur. Qua de re
» vide supra: et patebit ex dicendis de peccatis, infra lib. V.

CAPUT III.

Quid de Præceptis Ecclesiae.

« RESP. Etsi ea sint plurima, præcipue tamen toti Christiano
» populo communia quinque numerantur. Ex quibus hic agen-
» dum restat de tertio, quia de 1. et 2. actum est in Præc. 3
» Decal. De 4. et 5. infra lib. VI. de Sacram. * Contra porro
» hoc præceptum ex solo contemptu peccari, propos. est pro
» scripta ab Alex. VII. Proposit. 23. »

DUBIUM I.

Quid requiratur ad jejunium ecclesiasticum, et » quanta ejus obligatio.

1004. De unica comeditione. — 1005. De abstinentia à carnibus,
» ovis, et lacticiniis — 1006. An abstinentia à lacticiniis in Quadrage-
» sima obliget sub gravi? — 1007. Dub. I. An hæc abstinentia obliget
» etiam in dominicis Quadragesimæ? — 1008. Quinam in Quadra-
» gesima excusat ad edendas carnes, aut lacticinia? — 1009. Dub.
» II. An in jejunio extra Quadragesimam sit abstinentia à lacticiniis
» de jure communi? Dub. III. An ubi viget consuetudo absti-
» nendi? Dub. IV. An liceat edere biscoctos ovis confectos? — 1010.
» Dub. V. An liceat edere lardum, cui permittuntur ova? — 1011.
» Dub. VI. Quorum animalium carnes vetentur in jejunii? — 1012.
» Dub. VII. Quibus pueris possint ministrari carnes? — 1013. An
» dispensati ad carnes teneantur ad unicam comeditionem, et ad absti-
» nendum à piscibus? — 1014. Quid in mensa privata? — 1013.
» Sancta circa hoc a N. SS. Ben. XIV. I. De obligatione sub gravi.
» II. De cibis in cœnula adhibendis. III. De hora prandii. IV. De epu-
» lis vetitis ad carnes dispensatis. V. De dominicis Quadragesimæ. VI.
» De Bulla Cruciatæ. VII. De jejunii extra Quadragesimam. Quid,
» si quis sit dispensatus ad carnes ob debitatem virum? An dispen-
» satis ad carnes permittantur tantum carnes salubres? — 1016. De
» hora debita refectionis. An antevertens notabiliter horam meridi-
» anam, graviter peccet? — 1017. De divisione prandii, etc. apud
» Bus. — 1018. Qu. I. An liceat in jejunii sumere parum cibi ante
» potum? — 1019. Qu. II. An electuaria frangant jejunum?
— 1020. Qu. III. Per quantum temporis prandium non inter-
» rumpatur? Qu. IV. An quis, postquam surrexit a mensa,
» possit ad eam redire? Qu. V. Quantum liceat protrahere pran-
» dium? — 1021. An liceat sumere lac, jusculum, et similia?
— 1022. Qu. I. An liceat potus vini? Qu. II. An potus cervisiae,
» ac limoniadis dictæ Sorbetto? — 1023. Qu. III. An liceat potio
» Chocolatis? — 1024. De Collatiuncula vespertina. — 1025. Quæ-
» nam quantitas permittatur in cœnula; Et quæ in Vigilia Nativitatis
» Domini, et Paschatis, aut Pentecostes? — 1026. Quænam qualitas
» ciborum in cœnula permittatur? — 1027. Dub. I. An liceat sumere
» ova? Et an parum casei? — 1028. Dub. II. An pisces? — 1029.
» Dub. III. An panem coctum, et jusculum ex herbis? An legumina?
— 1030. Quæ sit parva materia carnium, aut aliorum ciborum? Et